

Горох Олексій Петрович,
доцент кафедри кримінального
та кримінального процесуального права
Національного університету «Києво-
Могилянська академія», доктор
юридичних наук, доцент;
Коломієць Сергій Сергійович,
аспірант відділу проблем кримінального
права, кримінології та судоустрою
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

СИСТЕМА ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ: ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ

Обов'язковою та необхідною умовою справедливого звільнення від покарання є дотримання судами загальних засад звільнення від покарання. Загальні засади звільнення від покарання є порівняно «молодим» правовим феноменом, який ще не достатньо досліджений у кримінально-правовій доктрині.

У теорії кримінального права ідею щодо доцільності виокремлення в кримінальному законодавстві загальних засад звільнення від покарання співавтор цієї праці О.П. Горох вперше висловив у 2013 р. Розвиваючи сформоване положення у науці свого наукового керівника інший співавтор цієї праці С.С. Коломієць у 2022 р. сформулював доктринальне авторське визначення цього поняття. Під загальними засадами звільнення від покарання пропонується розуміти засновану на принципах звільнення від покарання систему встановлених законом загальних та обов'язкових для суду взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою вихідних правил, якими має керуватися суд застосовуючи певний вид звільнення від покарання у кожному кримінальному провадженні і щодо кожної засудженої особи.

Загальні засади звільнення від покарання у законодавстві мають реалізовуватися через систему визначених законом правил. Система загальних засад звільнення від покарання – це цілісна та вичерпна сукупність встановлених законом і обов'язкових для суду взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою загальних, групових та спеціальних правил застосування щодо засудженої особи справедливого виду звільнення від покарання.

1. *Загальні правила звільнення від покарання* мають містити такі положення про загальні засади звільнення від покарання:

1) Особі, яка засуджена за вчинення кримінального правопорушення, має бути застосований справедливий вид звільнення від покарання. У разі одночасного встановлення підстав для застосування двох і більше видів звільнення від покарання має бути застосовано вид звільнення від покарання, який передбачений спеціальною нормою, або той вид звільнення, який найбільшим чином поліпшує становище особи.

2) Звільнення засудженої особи від покарання, крім звільнення від покарання на підставі закону України про амністію чи акта про помилування, може застосовувати тільки суд у випадках, передбачених цим Кодексом.

3) Звільнення від покарання здійснюється відповідно до положень Загальної частини Кодексу.

4) Звільнення від покарання, передбачене в ч. 4 ст. 74, ч. 1 ст. 75, ч. 1 ст. 79, п. 1 ч. 3 ст. 81, п. 1 ч. 4 ст. 82, ч. 2 ст. 86 цього Кодексу, не застосовується до осіб, які засуджені за корупційні кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, умисні кримінальні правопорушення, вчинені в особливий період або в умовах надзвичайного стану.

2. *Групові правила загальних засад звільнення від покарання* мають врегульовувати застосування об'єднаних в групи різновидів звільнення від покарання: 1) звільнення від покарання у зв'язку із закінченням строків давності реалізації кримінальної відповідальності (ч. 5 ст. 74, ст. 80 КК); 2) звільнення від покарання у зв'язку із недоцільністю реального відбування особою покарання (статті 75, 79 КК); 3) звільнення від покарання у зв'язку з виправленням засудженої особи (статті 81, 82 КК); 4) звільнення від покарання у зв'язку зі станом здоров'я засудженої особи (ч. 1 ст. 83, стаття 84 КК).

3. З урахуванням загальних та групових правил звільнення від покарання суди мають застосовувати *спеціальні правила звільнення від покарання* щодо неповнолітніх, при сукупності злочинів або вироків, на підставі угоди про примирення або визнання вини. Спеціальними правилами загальних засад звільнення від покарання є передбачені законом про кримінальну відповідальність положення, що врегульовують застосування специфічних правовідносин, зумовлених особливостями суб'єкта злочину; множинністю злочинів; порядком ухвалення судового рішення. Вони потребують подальшого дослідження та формулювання.

Джуужа Олександр Миколайович,
головний науковий співробітник відділу
організації наукової діяльності та захисту
прав інтелектуальної власності
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

У процесі свого розвитку кримінологія окреслила і свій предмет, до якого нині входять чотири основні елементи: злочинність як соціально-правове явище; особа злочинця; причини та умови (детермінанти) злочинності; запобігання злочинам [1; 2].

Розглянуті основні елементи предмета кримінології не вичерпують всього його змісту. Щоб повніше, глибше і ефективніше вирішувати завдання, що стоять перед нею, кримінологія вивчає і питання, які не входять до її предмета, або